

‘Ik ken de knaap, hij is alright’, schreef Johan Winkler aan Klaas Voskuil als reactie op de sollicitatie van de 18-jarige Simon Carmiggelt.

Johan Winkler kende Simon, die wel eens was ingevallen voor zijn vier jaar oudere broer Jan Carmiggelt, die als los medewerker muziekrecensies schreef voor *Vooruit*. De algemeen directeur van De Arbeiderspers en hoofdredacteur van *Vooruit*, Y.G. van der Veen, reageerde echter alsof hij door een horzel werd gestoken; het was immers diezelfde jongeman S.J. Carmiggelt, die als los medewerker met een zeer kritische filmrecensie een bioscoop van de advertentiepagina's had geschreven. Klaas Voskuil vond dit juist voor hem pleiten en met hulp van Johan Winkler weet hij Van der Veen te overreden om Simon Carmiggelt aan te nemen met de toezegging dat hij Carmiggelt geen filmrecensies zou laten schrijven (zie: Henk van Gelder, *Simon Carmiggelt. Het levensverhaal*. Amsterdam, 2000).

En zo trad eind 1931 de achttienjarige Simon Carmiggelt in dienst als leerling-verslaggever bij het dagblad *Vooruit*, de Haagse editie van *Het Volk*. In zijn Kronkel ‘*Ja meneer*’ (Het Parool, 17 augustus 1978) schreef hij hierover: “Toen ik negentien jaar oud was, werkte ik in Den Haag bij een krant die in Amsterdam werd gezet, opgemaakt en gedrukt. Ook toen al wilde ik graag cursiefjes schrijven. Maar dat mocht ik niet, want ze hadden op de redactie iemand die dat elke dag deed”. Onder de hoede van Voskuil ontwikkelde de ijverige Carmiggelt zich vrij snel tot een geroutineerd verslaggever van moorden, branden en interviews met honderdjarigen.

In een van zijn vroege reportages heeft Carmiggelt iets teveel begrip getoond voor een man die zijn vrouw had vermoord: de dader wist de jonge nog onervaren journalist te overtuigen dat zijn vrouw een secrete eerste klas was geweest. Carmiggelt schreef een meelevend verhaal in *Vooruit*. Zijn hoofdredacteur en, zoals Carmiggelt later in een interview hem heeft omschreven, zijn mentor Voskuil waarschuwde hem dat hij hiermee problemen zou krijgen. De ervaren Voskuil had het goed ingeschat: na verschijning van zijn reportage werd Carmiggelt nog weken later door de drie zoons van de ontslapene, stuk voor stuk boomstammen van kerels, bij zijn woning opgewacht (zie: Boet Kokke, *Een rotwijf*. In: *Luizen in de pels*, Amsterdam, 1984, pag. 135). Later is Carmiggelt ook verslagen gaan schrijven over bijeenkomsten van de verschillende fascistische bewegingen, waarvan de NSB van Anton Mussert de grootste was. Voskuil vond het namelijk belangrijk om de ware aard en het gevaar van deze bewegingen te tonen.

„De Beul” wekt een laaiende geestdrift in Den Haag

Zeer belangrijke avond

Van Dalsum leverde het voortreffelijkste regisseurswerk

Publiek verstond het

Den Haag, — Woensdag. Ten aanzien van de Amsterdamse première van Pär Lagerkvist's „De Beul”, door de Amsterdamse Toneelvereniging, is in een der dagbladen gesproken van „een onaangename avond in de Stadschouwburg”. Wij stellen er prijs op, in verband met de Haagse première, welke gisteravond in de Koninklijke Schouwburg plaatsvond, te spreken van „een zeer belangrijke avond.”

Wij doen dit, omdat wij vóór alles willen doen uitkomen, dat deze opvoering als „verschijnsel” in de wereld van het toneel zo bijzonder gewichtig was. Wie de Schouwburg regelmatig bezoekt, weet dat daar vele „verdienstelijke” of „vrij geslaagde”, desgewenst „zeer charmante” toneelstukken worden opgevoerd, waarmede men zich — zo heet dat toch? — „een avond terdege zal kunnen vermaken”. Terwijl wij ons aan dit vermaak te buiten gaan of ons verdiepen in het fameuze verschijnsel, dat een begerenswaardige dame uit de eerste kringen niet nalaat zich in een volksjongen te verlieven, is men in Europa bezig, volgens de regelen der kunst een afdoende zelfmoord voor te bereiden. De ellende van de „laatste” oorlog is vergeten: de kloekke, weigebouwde helden met hun hartige maniertaal, de doemers-met-de-ploertendoder en de bloed-en-eer-dolk prediken alom, dat het geweld goed, beslissend en maritaal is en dat de tegenstanders van dat geweld lafaards-uit-principe zijn.

Terwijl dit alles geschiedt, verstróólen wij ons in de Schouwburg. Van de notabelen hebben wij geleerd, dat de kunst iets is om in weg te dromen, een soort onschadelijk opium, bijzonder geschikt om de aanhoudende stijging der werkloosheid, het frenetiek opdringen van het wanbegrip en nog veel meer verontrustende dingen te doen vergeten. En juist nu velen die hoge ideeën tot de hantse hebben gemaakt komt Van Dalsum met „De Beul” en

wondering heeft beledigd, van de geestesgesteldheid waarmede Lagerkvist zich richt, met de beweging welke elke eerlijke verontwaardiging met zich brengt.

Het stuk verrijkt

Een sterk stuk is „De Beul” dus allerminst. Wel: een stuk dat levend genoeg bleek om Van Dalsum te inspireren tot het voortreffelijkste regisseurswerk, dat hij tot nog toe heeft gepresteerd. Van Dalsum heeft het stuk verrijkt. Hij heeft er zoveel meesterlijke vondsten aan besteed, dat wij de toneelavond welke wij gisteren hebben bijgewoond, zonder aarzeling, de belangrijkste van de laatste jaeren noemen.

Het eerste deel was uitsluitend aannemelijk bij de gratie van egle en executanten. Reeds bij de lectuur van de novelle, waaraan Lagerkvist zijn stuk ontleende, hebben wij ons afgevraagd of het mogelijk zou blijken, dit eerste deel op bevredigende wijze ten tonele te brengen. Wat te doen met die twee goed geschreven monologen, die ettelijke pagina's beslaan? Van Dalsum's regie heeft er iets op gevonden. Terwijl Jo Sternheim op waarlijk sublieme wijze het eerste verhaal declameert, wordt de achterwand doorschijnend en ziet men enige delen van het verhaal pantomimisch verbeeld. Ook het door Ph. la Chapelle gezegde verhaal van den beul, die verlijed werd op de vrouw die hij onthoofden moet, is op deze wijze opgelost.

Wij hebben bewondering voor deze poging om de lange monologen te breken, maar wij moeten toch vaststellen, dat de indruk, welke het eerste deel op ons maakte — het uitstekende spel van Groenier, Croiset en Frits van Dijk en de steer-schepende belichting van spijt — aanmerkelijk minder sterk was, dan die van het zéér cirtouse tweede. Eigenlijk begint het stuk eerst recht te pakken, als het nog veel duivelser wredeheid van de moderne tijd is geslagen. Van bijzonder raffinement getuigde een regievondst, die bij de Amsterdamse voorstellingen tot zijn recht kwam, maar gisteravond helaas mislukte: als de oorlogshel op het doek zijn hoogtepunt heeft bereikt, gaat het ernstverend geras van het geschat plotseling over in de bezeten, driftige muziek van negerband, die de Tiggrer speelt en verschijnen, vóór het doek, de schimmen van dansparen in avondtoilet, die (dat werd gisteravond helaas nagelaten) ook het voorste deel van het toneel vullen. Helaas volgt dan de pauze (tot welke, hier ongewenst, onderbreking men blijkbaar niet overgaan), waarna ons de wereld-in-de-dancing wordt getoond.

Hoogtepunt der regie

Nu bereikt de regisseur Van Dalsum zijn

meer verontrustende dingen te doen vergeten. Van Dalsum gooit met *De Beul* de hele boel in duigen. Want dit stuk is vandáág geschreven, over de toestand van vandaag”.

Het toneelstuk heeft in de landelijke pers tot felle polemieken geleid met oproepen tot boycot van de voorstellingen. Met name *De Telegraaf* en *Volk en Vaderland* van Anton Mussert voerden een felle hetze tegen het stuk en verweten de gemeentelijke overheid verspilling van gemeenschapsgeld.

In Den Haag speelde al jarenlang een conflict tussen de Commissie van Beheer over de Koninklijke Schouwburg en de bespellers van de schouwburg over de preventieve censuur van deze commissie.

In 1937 behoorde Carmiggelt tot een van de ondertekenaars van een verklaring, waarin een aantal Haagse toneelrecensenten, waaronder ook Menno ter Braak en Cornelis Veth, protest hebben aangetekend tegen het beleid van preventieve censuur.

Twee maanden na zijn eerste recensie in *Vooruit* werd Carmiggelt in 1936 benoemd tot kunstredacteur; naast toneel- en filmrecensies ging hij artikelen schrijven over het Haagse kunstleven en twee vaste rubrieken: op dinsdag, donderdag en zaterdag een kroniek *Voor den politierechter*, waarvan de eerste op 4 februari 1936 is verschenen, en vanaf 9 maart 1936 op maandag, woensdag en vrijdag een cursiefje *Kleinigheden*, humoristische stukjes over dagelijkse gebeurtenissen, een opmaat naar zijn latere *Kronkels* in *Het Parool*. Ook sommige van zijn kroniekjes *Voor den politierechter* zouden niet misstaan in een van zijn latere bundels, getuige het volgende fragment over een recidivist. “Ik ga gauw dood”, zei het ouwe kleermakertje, dat ze voor een diefstal gegrepen hadden en hij trad in details over z'n hartkwaal. “Door alle doktoren opgegeven”. Het klonk bijna triomfantelijk [...] Het ouwe mannetje deugde niet — dat werd zo helder als glas. Hij had 24 veroordelingen achter z'n kromme rug en het was allemaal diefstal en nog eens diefstal. “Uit nood”, zei hij, een beetje geschrokken van de accuratesse van de griffie. Hij kreeg een voorwaardelijke straf van 3 maanden. “Ik maak het niet lang meer”, zei hij nog eens en wreef over z'n hoofd.

In een interview met Madelon de Keizer zei Carmiggelt er zelf over: “Het was, laat ons zeggen, politiek belangrijk om telkens te laten blijken dat de NSB maar spéelde dat ze niet anti-semitisch waren.” Door zich als een onnozele journalist op te stellen wist hij partijleden uitspraken te ontlokken waarin zij onverhuld blijk geven van hun antisemitisme.

Op 20 november 1935 was Carmiggelt als toneelrecensent aanwezig op de Haagse première van het antifascistische toneelstuk *De Beul*, met in de hoofdrol Albert van Dalsum; dit werd zijn eerste toneelrecensie voor *Vooruit*. Hierin wees hij weliswaar op de ambachtelijke tekortkomingen bij het schrijven van dit toneelstuk, maar roemde het voortreffelijke regisseurswerk en het spel van Albert van Dalsum. Carmiggelt stelde in zijn recensie vast: “Van de notabelen hebben wij geleerd dat de kunst iets is om in weg te dromen, een soort onschadelijk opium, bijzonder geschikt om de aanhoudende stijging der werkloosheid [...] en nog veel

Kleinigheden

DE START

Een krantenlezer is een veeleisend mens. In zijn dagblad wil hij zowel het grote dagelijkse nieuws, als de kleinigheden uit de buurt vinden. Bij het Kamerverslag alléén kan hij niet leven en hij voelt zich tekortgedaan, als de krant onvermeld laat, dat zijn buurman een te water geraakt jongentje door handreiking redde. Indien hij bepaalde liefhebberijen heeft en een, overigens heel geschikte, Nederlander een daarmede strokende redevoering houdt, die bijvoorbeeld de titel „Heeft de goudvis gevoel voor humor?” zou kunnen dragen, dan wenst hij dat het door hem uitverkoren dagblad van die rede een verslag brengen zal, dat in uitvoerigheid den geachten spreker naar de kroon steekt.

En de krant is braaf. Ze doet wat ze kan. Ze probeert haar lezers te geven wat ze behoeven, het kleine en het grote nieuws. Maar tussen het kleine nieuws en het bepaald onvermeldbare ligt een avonturenrijk niemandsland, dat wij in deze rubriek willen betreden. In de goede stad Den Haag gebeurt zoveel, dat geen aanleiding kan zijn tot droge berichtgeving, maar dat toch te aardig is om geheel onbesproken te blijven.

Kleinigheden.

Alledaagse dingen.

Dingen, die je ziet op straat, in een tram, een café. Voorvalletjes, die je treffen, omdat ze een vrolijke of een trieste kant hebben. Den Haag is tenslotte een stad van 6618 H.A. en daarop wonen ruw geschat 480.000 mensen. Deze mensen helpen, negeren, bekletsen of mishandelen elkaar. Ze maken kleine avonturen mee, ze hebben vreemde gewoonten, die ze aan de openbare straat uitleven, men vindt ze in moeilijke, grappige, tragische of onmogelijke situaties.

En alle, door wat dan ook opvallende kleinigheden, zijn bestemd voor dit rubriekje, dat wij ons voorstellen drie maal per week te doen verschijnen. Wij hopen u in dit geregeld weerkerende hoekje zo weinig mogelijk te vervelen. Natuurlijk hangt dit voor een belangrijk deel af van de kwaliteit van de onderwerpen, die wij kunnen vergaren.

Die onderwerpen zijn moeilijk te verzinnen. Men kan er een avond zonder succes op broeden, terwijl de volgende morgen een wandeling door de stad er twee of drie oplevert.

Ook u zult te tegenkomen, de kleinigheden voor deze rubriek, en wij zullen u dankbaar zijn, als u ze ons even mededeelt. Zo zullen wij dan gezamenlijk trachten Den Haag-in-detail te bezien.

Na de inval van Duitsland op 10 mei 1940 was de publicatie van de rubriek *Kleinigheden* gedurende drie weken gestaakt en op donderdag 23 mei 1940 werd de publicatie hiervan hervat; zijn stukje begon met de vaststelling “Reizen is niet eenvoudig

VOR DEN POLITIE RECHTER

Ruiten vernield

Mej. M. van K. had zich wegens vernieling te verantwoorden. Op 25 Juli heeft zij van een der loketten van het gebouw van Maatschappelijk Hulpbetoon aan het Kortembos de ruiten ingeslagen.

Verdachte zeide uit armoede te hebben gehandeld.

Conform de eis werd mej. v. K. veroordeeld tot twee weken gevangenisstraf voorwaardelijk met drie jaar proeftijd.

Liefde's lijden

De behanger Van der B. was teleurgesteld over het feit, dat een meisje, waarmede hij op het Stille Strand van de zomer kennis maakte en een afspraakje had gemaakt, haar belofte niet had gehouden.

Toen hij haar enige dagen later in gezelschap van een anderen jongeman ontmoette, heeft hij haar een klap in het gelaat gegeven. Zijn verweer was, dat zij hem uitgescholden had.

De klap kostte den jongeman f 5.

Ook S. P. de Z. had onenigheid gekregen met een meisje, waarmede hij enige tijd omgang heeft gehad. Hij had zich wegens belediging te verantwoorden.

Nadat de beledigde het voorgevallene uitvoerig had uiteengezet, vorderde de officier een geldboete van f 10, conform welke eis verdachte werd veroordeeld.

De politiek

De los-werkman J. P. heeft met enige vrienden ruzie gezocht met een jongeman, en hem lastig gevallen naar aanleiding van zijn politieke overtuiging. Hij heeft hem tenslotte geslagen en wegens mishandeling vorderde de Officier een boete van f 25. De Politierechter verminderde de boete tot f 15.

tegenwoordig”, maar het vervolg van het verhaal bevatte verder geen enkele verwijzing naar de actuele situatie. Ook de volgende en tevens laatste aflevering van *Kleinigheden* op 30 mei beperkte zich tot de vermelding “Vlak voor de oorlog ...” waarna een verhaaltje volgde over een dichter, die zich bij zijn uitgever had beklagd over een slecht lopend horloge dat hij van hem had gekregen. De uitgever antwoordde hem: “Mijnheer, denkt u soms dat uw dichtbundel gaat?”

De laatste *Voor den politierechter* was op 27 mei, waarin Carmiggelt tijdens een zitting een onderscheid maakte tussen twee soorten beledigingen jegens politieagenten, de een gemaakt door een gehaaste en zenuwachtige steuntrekker, de ander door een onverschillig crimineeltje.

In een schrijven van directeur Y.G. van der Veen, gedateerd 8 juni 1940, werd Voskuil verzocht om Carmiggelt aan te spreken over zijn filmrecensies “Het feit doet zich voor, dat

in deze recensies allerlei kleine speldeprikken of licht ironische opmerkingen voorkomen, die beter kunnen worden vermeden. De Amsterdamse redactie haalt deze dingen er zorgvuldig uit, maar het is natuurlijk veel eenvoudiger en beter, indien de man (...) zijn neiging tot ironische zin weet te bedwingen”.

Op 20 juli heeft Rost van Tonningen de NSB-ers H.J. Kerkmeester tot directeur van *De Arbeiderspers* en W. Goedhuys tot hoofdredacteur van alle kranten en periodieken van *De Arbeiderspers* benoemd. Samen met zijn broer Jan nam Simon Carmiggelt om principiële redenen op staande voet ontslag. Dezelfde nacht verhing Y.G. van der Veen zich op de bovenste verdieping van De Rode Burcht, een maand later verdween ‘sociaal-democratisch’ uit de kop van *Vooruit*.

Bovenstaand artikel is vorig jaar geschreven n.a.v. de tentoonstelling *Chroniqueur van het*

dagelijkse leven. 100 jaar Simon Carmiggelt, journalist en columnist, die eind 2013 / begin 2014 in het [Persmuseum](#) te zien is geweest. Nu is tot februari 2016 er de jubileumtentoonstelling te zien: **10×10=100 jaar Persmuseum**. Tien gastconservatoren, onder wie VKTV-lid Jan Knaap, kozen ieder tien onderwerpen uit.

